

FILOSOFIE ÎN 30 DE SECUNDE

Cele mai provocatoare
și mai captivante idei filosofice,
fiecare explicată într-o jumătate
de minut

Coordonator
Barry Loewer

Prefață
Stephen Law

Autori
Julian Baggini
Kati Balog
James Garvey
Barry Loewer
Jeremy Stangroom

O EDIȚIE LITERA

București
2017

CUPRINS

- 6 Prefață
- 8 Introducere
- 10 Cum să devii filosof...

12 Limbaj și logică

- 14 GLOSAR
- 16 Silogismele lui Aristotel
- 18 Paradoxul lui Russell și logicismul lui Frege
- 20 **profil: Aristotel**
- 22 Teoria lui Russell despre descripții
- 24 Puzzle-ul lui Frege
- 26 Teorema lui Gödel
- 28 Epimenide și paradoxul mincinosului
- 30 Grămada lui Eubulide

32 Știință și epistemologie

- 34 GLOSAR
- 36 Gândesc, deci exist
- 38 Contraexemplul lui Gettier
- 40 **profil: Karl Popper**
- 42 Creierul într-o cuvă
- 44 Problema lui Hume privind inducția
- 46 „Verdastrul” lui Goodman
- 48 Prezumțiile și infirmările lui Popper
- 50 Revoluțiile științifice ale lui Kuhn

52 Minte și metafizică

- 54 GLOSAR
- 56 Dualismul cartezian
- 58 Intenționalitatea lui Brentano
- 60 Fodor și limbajul gândirii
- 62 Persoanele lui Parfit
- 64 **profil: René Descartes**
- 66 Zombii lui Chalmers
- 68 Paradoxurile lui Zenon
- 70 Mâna stângă a lui Kant
- 72 Corabia lui Tezeu
- 74 Demon, determinism și liber-arbitru la Laplace
- 76 Fantoma din mașină a lui Ryle

78 Etică și filosofie politică

- 80 GLOSAR
- 82 Etica lui Aristotel
- 84 Stările naturale și contractul social
- 86 Imperativul categoric al lui Kant
- 88 **profil: Immanuel Kant**
- 90 Utilitarismul lui Mill
- 92 Materialismul istoric al lui Marx
- 94 Problema tramvaiului

96 Religie

- 98 GLOSAR
- 100 Cele cinci căi ale lui d'Aquino
- 102 Argumentul ontologic al lui Anselm
- 104 **profil: Toma d'Aquino**
- 106 Paradoxul lui Epicur

- 108 Ceasornicarul lui Paley
- 110 Pariul lui Pascal
- 112 Hume împotriva miracolelor

114 Momente-cheie

- 116 GLOSAR
- 118 Metoda lui Socrate
- 120 Peștera lui Platon
- 122 Cele patru cauze aristotelice
- 124 Atomismul lui Lucrețiu
- 126 **profil: Ludwig Wittgenstein**
- 128 Idealismul lui Berkeley
- 130 *A priori*-ul sintetic al lui Kant
- 132 Dialectica lui Hegel
- 134 Pragmatismul lui James
- 136 Simțul comun al lui Moore
- 138 Teoria limbajului ca imagine la Wittgenstein

140 Filosofie continentală

- 142 GLOSAR
- 144 Supraomul lui Nietzsche
- 146 **profil: Friedrich Nietzsche**
- 148 Deconstrucția lui Derrida
- 150 Neființa lui Heidegger
- 152 Reaua-credință a lui Sartre
- 154 Despre autori
- 156 Bibliografie selectivă
- 158 Indice
- 160 Mulțumiri

Libris.RO

Respect pentru oameni si carti

LIMBAJ ȘI LOGICĂ

concluzie Afirmția pe care raționamentul încearcă să o demonstreze. În raționamentul „(1) Toți oamenii sunt muritori; (2) Socrate este om, (3) Socrate este muritor”, (3) este concluzia.

deducție Inferență care pornește de la o afirmație generală pentru a ajunge la o concluzie particulară. De exemplu: toți melcii mănâncă frunze de salată, această ființă este un melc, deci această ființă mănâncă frunze de salată.

descripție definită Expresie care desemnează o anumită persoană, loc sau obiect, de exemplu: „Ultimul care rămâne în picioare”.

formă logică Aceasta este revelată, conform unor filosofi, prin analizarea structurii logice ascunse pe care se sprijină stratul de suprafață al sintaxei propozițiilor. Bertrand Russell, de exemplu, a susținut că o persoană poate depăși anumite probleme legate de referințele la ceva ce nu există prin scoaterea

la suprafață a formei logice ascunse a anumitor exprimări dubitabile.

inducție Inferență care pornește de la mai multe afirmații particulare pentru a ajunge la o concluzie generală sau la alte concluzii particulare. De exemplu: acest melc mănâncă frunze de salată, și acest melc mănâncă frunze de salată, ca și acesta etc., deci toți melcii mănâncă frunze de salată.

inferență Operație logică de trecere dinspre premise spre o concluzie. Se folosește uneori ca sinonim pentru „raționament”.

logică Studiu al inferenței. Logica are o mulțime de ramuri, de la logica informală (care studiază structura argumentației în limbajele naturale) până la logica formală (studiul structurii pur abstracte, formale a inferenței), precum și la studiul altor domenii, ca, de pildă, raționamentul matematic, modalitatea, informatica, erorile logice, probabilitatea și multe altele.

paradox Acesta implică un anumit gen de tensiune între două afirmații care par a fi în mod evident adevărate. Problemele se ivesc atunci când afirmații conflictuale decurg în mod logic din altă premisă considerată ca fiind adevărată.

predicat Parte a unei propoziții, care atribuie ceva subiectului. Ceea ce se spune despre subiect. De exemplu, în propoziția „Socrate este beat”, „beat” este predicatul logic.

premisă Afirmație menită să susțină o concluzie. În raționamentul „(1) Toți oamenii sunt muritori, (2) Socrate este om, (3) Socrate este muritor”, (1) și (2) sunt premisele.

raționament Sumă de premise care susțin o concluzie. De exemplu: „(1) Toți oamenii sunt muritori; (2) Socrate este om; (3) Socrate este muritor”.

referință Obiect la care se face trimitere printr-o expresie – după unii filosofi

ai limbajului și unii logicieni. De exemplu, referința „Mark Twain” este chiar scriitorul Mark Twain.

sens Semnificație cognitivă a unei expresii sau mod în care ceva este exprimat – în concordanță cu ce ne spun unii filosofi ai limbajului, precum și unii logicieni. De exemplu, expresiile „Mark Twain” și „Samuel Clemens” se referă la același lucru, la exact aceeași persoană (Mark Twain fiind pseudonimul lui Samuel Clemens). Diferența dintre cele două expresii are de-a face, în acest caz, cu sensurile lor diferite.

subiect Parte a propoziției despre care se afirmă ceva. De exemplu, în propoziția „Socrate este beat”, „Socrate” este subiectul.

validitate Modalitate în care premisele și concluziile se leagă în mod logic în raționamente convingătoare. Dacă premisele sunt corecte și raționamentul este valid, atunci și concluzia trebuie să fie adevărată.

SILOGISMELE LUI ARISTOTEL

Filosofie în 30 de secunde

NOTĂ DE 3 SECADE

O inferență este validă atunci când este imposibil ca premisele sale să fie adevărate, iar concluzia, falsă.

GÂND DE 3 MINUTE

În secolul XX au fost demonstrate două mari concluzii matematice privind logica de ordinul întâi: ea este completă și indecidabilă. Kurt Gödel a demonstrat că poți să programezi un computer să listeze toate inferențele posibile (completitudine), iar Alonzo Church a demonstrat că este imposibil să programezi un computer să determine dacă fiecare inferență este sau nu validă (indecidabilitate).

Cu peste 2 300 de ani în urmă, Aristotel a observat că, în cazul anumitor inferențe, este imposibil ca premisele acestora să fie adevărate, iar concluziile, false. Un exemplu este inferența care pornește de la premisele „Toți oamenii sunt muritori” și „Toți muritorii se tem de moarte” ajungând la concluzia „Toți oamenii se tem de moarte”. În logica modernă, despre asemenea inferențe se spune că sunt deductiv valide. Aristotel a descoperit că validitatea unei inferențe nu depinde de ceea ce este pus în discuție, ci de forma premiselor și a concluziei. Toate inferențele de forma „Toate F-urile sunt G-uri, iar toate G-urile sunt H-uri, deci toate F-urile sunt H-uri” sunt valide. El a descris un număr de asemenea inferențe, cunoscute sub numele de „silogisme”. Până în secolul al XIX-lea, logica s-a rezumat în mare măsură la silogismele aristotelice. Însă silogismele formează doar o mică parte din multitudinea tuturor inferențelor valide și nu includ multe dintre tipurile de inferențe valide care se folosesc în științe și în matematică. În 1879, Gottlob Frege a conceput o caracterizare mult mai generală a inferenței valide, ce este suficientă pentru a reprezenta raționamentul matematic și științific. Descendent al sistemului lui Frege, „calculul cu predicate de ordin întâi” este astăzi considerat capabil să susțină teorii și demonstrații matematice, fiind predat în toate facultățile de filosofie.

FILOSOFII ÎNRUDITE

vezi și
PARADOXUL LUI RUSSELL
ȘI LOGICISMUL LUI FREGE
p. 18

BIOGRAFII ÎN 3 SECADE

ARISTOTEL
384–322 î.Hr.

GOTTLÖB FREGE
1848–1925

KURT GÖDEL
1906–1978

ALONZO CHURCH
1903–1995

TEXT
DE 30 DE SECADE
Barry Loewer

*Pentru Aristotel,
era un lucru logic –
suntem oameni,
urmează să murim,
așadar, ne temem
de moarte.
Mulțumim, Aristotel!*

Lil'is

Respecto al patrimonio cultural

PARADOXUL LUI RUSSELL ȘI LOGICISMUL LUI FREGE

Filosofie în 30 de secunde

NOTĂ DE 3 SECUDE

Mulțimea tuturor mulțimilor care nu fac parte din ele însele face și, în același timp, nu face parte din ea însăși.

GÂND DE 3 MINUTE

lăți un paradox care implică un raționament similar celui folosit de Russell: „Există un bărbier care îi rade pe toți cei care nu se rad singuri, și doar pe aceștia”. Dacă bărbierul se rade singur înseamnă că nu se rade singur, iar dacă nu o face, atunci o face. Acest paradox este ușor de rezolvat prin simpla acceptare a faptului că nu poate exista un asemenea bărbier. Frege nu a putut accepta ieșirea analogă pentru mulțimi, deoarece a folosit principiul său pentru a demonstra existența mulțimilor matematice.

Bertrand Russell a propus un paradox profund și uimitor, pornind de la sistemul logic al lui Gottlob Frege, care credea că poate defini toate conceptele matematice și poate demonstra toate adevărurile matematice doar pe baza principiilor logicii. Concepția conform căreia matematica poate fi redusă la logică poartă numele de logicism. Dacă Frege ar fi demonstrat adevărul logicismului, atunci ar fi fost autorul uneia dintre cele mai importante realizări din istoria filosofiei. Dar versiunea sa de logicism nu a avut succes. Unul dintre principiile logice folosite pentru a dovedi existența numerelor, a funcțiilor și a altor obiecte matematice este următorul: pentru fiecare predicat „este $F(P)$ ” există o mulțime de lucruri F . Iată două exemple: „este un număr prim” determină mulțimea de numere $\{2, 3, 5, 7, 11, \dots\}$, iar „este o mulțime” determină mulțimea tuturor mulțimilor. În 1903, Russell a arătat că (P) se contrazice pe sine, folosind următorul argument. Se va considera predicatul „nu este un membru al său”. Cu (P) avem o mulțime – să o numim R – de mulțimi care nu sunt membre ale lor însele. Este R un membru al lui însuși? Dacă este, atunci nu este, iar dacă nu este, atunci este. O contradicție! Aceasta a fost o lovitură devastatoare dată lui Frege și logicismului.

FILOSOFII ÎNRUDITE

vezi și
SILOGISMELE LUI ARISTOTEL
p. 16

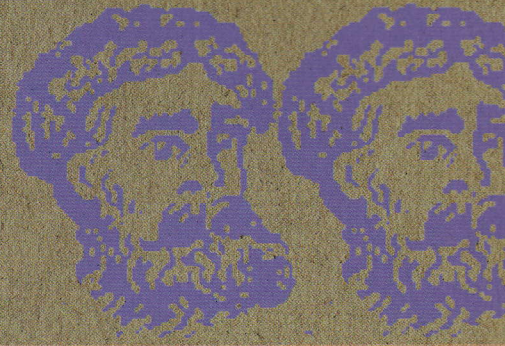
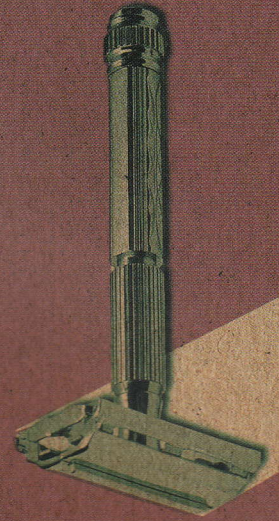
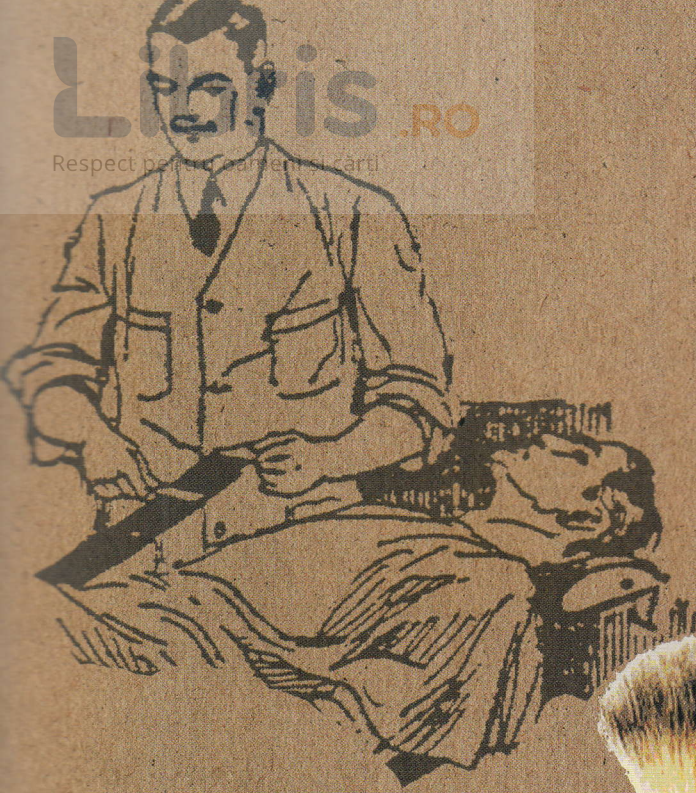
BIOGRAFII ÎN 3 SECUDE

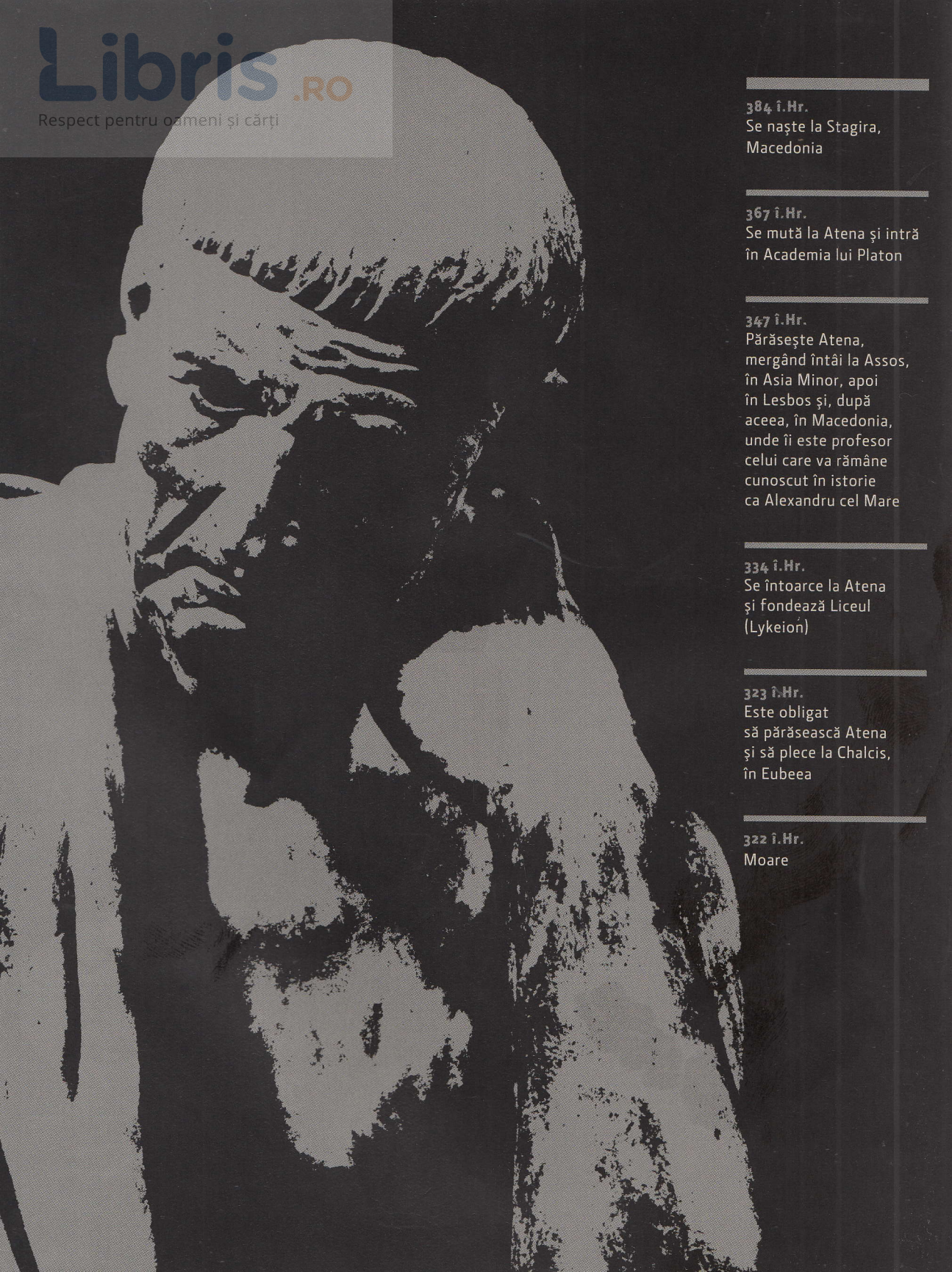
BERTRAND RUSSELL
1872–1970

TEXT DE 30 DE SECUDE

Barry Loewer

*Cel care îi rade pe cei
care se rad îi rade
pe cei mai puțini
sau pe cei mai mulți?
Dar oare chiar nu
s-a gândit nimeni
să-și lase barbă?*

384 î.Hr.
Se naște la Stagira,
Macedonia

367 î.Hr.
Se mută la Atena și intră
în Academia lui Platon

347 î.Hr.
Părăsește Atena,
mergând întâi la Assos,
în Asia Minor, apoi
în Lesbos și, după
aceea, în Macedonia,
unde îi este profesor
celui care va rămâne
cunoscut în istorie
ca Alexandru cel Mare

334 î.Hr.
Se întoarce la Atena
și fondează Liceul
(Lykeion)

323 î.Hr.
Este obligat
să părăsească Atena
și să plece la Chalcis,
în Eubeea

322 î.Hr.
Moare

Importanța lui Aristotel pentru istoria filosofiei este esențială.

Pe lângă stabilirea regulilor deducției, a întreprins cercetări fundamentale în domeniile eticii, politicii, metafizicii, biologiei, fizicii, psihologiei, esteticii, poeziei, retoricii, cosmologiei, matematicii și filosofiei minții.

Aristotel s-a născut în 384 î.Hr., în orașul macedonean Stagira din nordul Greciei de astăzi. A fost fiul lui Nicomachos, un medic de la curtea regelui Macedoniei, care l-a trimis la Atena în 367 î.Hr., unde a intrat în Academia lui Platon. A rămas acolo timp de 20 de ani, mai întâi ca student, apoi ca profesor. După moartea lui Platon, în 347 î.Hr., Aristotel a părăsit Atena pentru a ajunge, în cele din urmă, în Macedonia, unde i-a fost profesor lui Alexandru cel Mare. S-a întors apoi la Atena, unde a fondat propria școală, Lyceum sau Școala Peripatetică (denumită astfel pentru că obișnuia să predea plimbându-se de-a lungul aleilor Lyceumului). A rămas la Atena până în 323 î.Hr., când a început să aibă

probleme din cauza valului de sentimente antimacedonene care cuprinsese orașul și a acuzelor de „împietate” care i s-au adus. Declarând că nu va permite ca atenienii să „păcătuiască de două ori împotriva filosofiei”, a plecat la Chalcis, unde a murit un an mai târziu, în urma unei boli digestive. Avea 63 de ani.

Din păcate, știm mai puține despre circumstanțele în care Aristotel a scris marile sale opere decât despre viața sa. Se crede că partea cea mai mare din tratatele care ne-au parvenit nu fuseseră destinate publicării, ci au fost strânse și editate de către succesorii săi pornind de la notițe luate în timpul cursurilor ținute de Aristotel. Acest lucru explică, în parte, de ce sunt dificil de citit – abundă limbajul tehnic și discuțiile detaliate, dar și inconsistențele și lacunele. Cu toate acestea, opera sa rămâne una dintre marile realizări ale lumii clasice și, foarte probabil, piatra de temelie a disciplinei filosofice.